

4.

Εἰς τὸν αὐτὸν, ἐτέρα τοῦ αὐτοῦ.

Ἀνθρώπε τοῦ θεοῦ, ἀγαπητέ μοι ἐν Χριστῷ κὺρ Φιλότης· ἐδεξά-
 μην σου τὰ γράμματα Ἰανουαρίου*, καὶ ἔγνων ὅσην ἡμῖν ὁμολογεῖς
 χάριν τῆς περὶ σέ ἐπισκέψεως. Καὶ τοῦτο μὲν ἐστὶ τῆς σῆς εὐγνωμο-
 σύνης, ἣν ἡ καλλίστη σοι φύσις πεπλούτηκε, τὸ μὲν θεόθεν τυχοῦσα,
 τὸ δὲ χρόνῳ συλλέξασα καὶ πόνῳ ἀσκήσασα. Ὅθεν καὶ τὴν εὐνοίαν ὅ
 ἀντιδιδόναι τοῖς φιλοῦσι κατὰ Κύριον οἶδας καὶ παρ' οὗ σοι παθεῖν εὖ
 συνέδη, τοῦτον καθόσον σοι δυνατὸν καὶ ῥήμασιν ἀμείδῃ καὶ πρά-
 γμασι, τὴν εὐγνωμοσύνην πολλαχόθεν φιλοτίμως ἐπιδεικνόμενός. Περὶ
 ἡμῶν δὲ, ἀγαπητέ, πληροφορήθητι, ὡς, εἴ τι προὔκειτο τῶν ἐπιπονω-
 τάτων τῆς σῆς χάριν ἰάσεως, ἡδέως ἂν ἐκεῖνο ὑπέστημεν δυνάμενοι 10
 μόνον· οὕτω τὴν σὴν ποθοῦμεν ὑγείαν, ὥστε καὶ εἴ τι παρ' ἡμῶν ὄρας
 ὑπὲρ σοῦ γινόμενον, μικρὸν νόμιζε πρὸς τὴν ἀφανῆ διάθεσιν. Μέγα
 γὰρ τὸ περὶ σέ τρέφομεν φίλτρον κατὰ θεὸν καὶ ὡς ἄλλο τι τῶν με-
 γίστων διψῶμεν καὶ ἀναγκαίῳ τὴν σὴν ἰδεῖν ἴασιν.

Καὶ περὶ μὲν τούτου δολεῖ Κύριος ὅσα ἡμῖν κατ' εὐχὴν πρὸς ἂ δὲ 15
 ἡμᾶς ἤτησας ἐκεῖνο λέγω, ὅτι θεοῦ χάριτι δύνασαι καὶ παρὰ σαυτοῦ
 συνιδεῖν τὸ θεόν καὶ τὸ ποιητέον ἐλέσθαι, ὅσον ἔχει βασιτάζειν τὸ σὸν
 σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, ὅτι καὶ ἀκριβέστερον ἡμῶν οἶδας τὴν νόσον ἢ
 προσπαλαίεις καὶ τί καὶ μέχρι τίνος αὕτη σοι πονεῖν καὶ μελετᾶν συγ-
 χωρεῖ. Ἐρωτᾶς δὲ, οἴμαι, νόμοις τῶν θείων πατέρων πειθόμενος, κα- 20
 λῶς ποιῶν καὶ τῆς σῆς ἀξίως καὶ παιδείας καὶ γνώσεως. Οἱ γὰρ ἱεροὶ
 πατέρες ἀσφαλέστερον τῶν πρὸς ἀρετὴν θεσπίζουσι τὴν ὑποταγὴν καὶ
 ὄρον ἀκριβοῦς σωτηρίας ἡγοῦνται τὸ κόπτειν τὸ ἴδιον θέλημα. Ὅθεν

4. Ἐν τῇ ἀπιγραφῇ ἐτέρα τοῦ αὐτοῦ O : ἐτερ τοῦ αὐτοῦ A : λείπουσι B
 2. Μετὰ τὸ Ἰανουαρίον κενὸν ἐνός γράμματος διὰ τὴν ἡμερομηνίαν BOA
 6. σοι B : σι O : σι ἀνοθεν δὲ σι νεωτέρῃ χειρὶ A 9. προὔκειτο B : προὔ-
 κειτο OA 10. ἂν B : ἂν OA 11. ποθοῦμεν BO : ἐπιποθοῦμεν A
 13. γὰρ BO : γὰρ ἐκ τοῦ γὰρ A περὶ σέ BA : περισὸς O τρέφομεν φίλ-
 τρον B : φίλτρον τρέφομεν OA ἄλλο BOA 16. ἐκεῖνο BO : ἐκεῖ, ἐκεῖ.
 νο A παρὰ σαυτοῦ B : παρασαντοῦ OA 17. τὸ θεόν BA : τοδέον O εἰ-
 σθαῖ BO : εἰσεθαῖ A 21. παιδείας BO : παιδείας ἐκ τοῦ παιδείας A

ὅσα μὲν ἂν τις ποιῆ μηδὲν¹ χρώμενος συμβούλῃ, κἄν ἄριστα ἦ, τοῦ
 ἰδίου ἤρτηται θελήματος, καὶ οὕτω δῆλον, εἰ καὶ ἀσφαλῆ τυγχάνει
 τὰ πραττόμενα· ὁ δὲ μετὰ βουλῆς πράττων ἀνδρῶν εἰς ἀρετὴν με-
 μαρτυρημένων υπόκειται μὲν εὐθέως καὶ τοῖς ὅροις ἐμμένει τῆς ὑπο-
 5 ταγῆς, ἀναίρει δὲ καὶ τὸ ἴδιον θέλημα καὶ οὕτω πρὸς ἀσφάλειαν ἐστη-
 κε. Τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι πᾶσα ἐργασία ταπεινώσεως δίχα πλάνη ἐστὶ καὶ
 τοῦ ποιητοῦ καίγνιον. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν βουλευόμενος τὰ ποιητέα τα-
 πεινώσεως ἔργον ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ οὕτω πράττων ἀδύλον εἰ συνεργὸν
 ἔχει καὶ τὴν ταπεινώσιν, ἧς ἀπούσης οὐδὲν γίνεται ὑγιές. Ἐπεὶ οὖν
 10 καλῶς ποιῶν καὶ τὰ δεδογμένα τοῖς πατράσι στέργων ἐρωτᾶς, μικρὸν
 ἄκουε καὶ πρὸ ἡμῶν, οὐ καινόν τι διδασκόντων καὶ ὅπερ ἀγνοεῖς,
 ἀλλ' ὡς πειθόμενων διὰ τὴν ἐντολὴν καὶ σε μηδ' ὀτιοῦν λυπήσαι
 βουλομένων. Περὶ μὲν οὖν τῆς τοῦ σώματος δικίτης, μηδὲν ἄλλο ποιεῖ
 ἢ τὸ τοῖς ἰατροῖς κελευόμενον, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ πρότερον ἐπικαλού-
 15 μενος βοήθειαν ἀσμένως δέχου τὰ παρὰ τούτων διακρινόμενα, καὶ
 μένε τούτοις ὑπαίκιον ὥσπερ ἂν εἰ πνευματικῶ ὑπέκεισο πατρί. Περὶ δὲ
 ψυχῆς ἐργασίας, εἰ μὲν ὑγιαίνόν σοι διατέλει τὸ σῶμα, ἕτερα ἂν σοι
 ποιεῖν εἰσγγρούμεθα. Ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὐκ ἐξ ὧν ἔχει μόνον κτημά-
 των, γεννημάτων, λέγω, βροσκημάτων, νομισμάτων καὶ ὑλῶν ἄλλων
 20 ἀπαρχὰς ὀφείλει προσάγειν τῷ θεῷ, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν συνέστη μερῶν
 σωματικῶν τε καὶ ἀσωμάτων ὡς οἷόν τε ἀποδιδόναι τὴν διακονίαν
 υπόκειται τῷ δεσπότῃ. Πρὸς τοῦτο γὰρ, οἴμαι, κάκεινο τείνει τοῦ θεο-
 λόγου Γρηγορίου Τὸν θεὸν ἔργοις μὲν σέβου, λόγοις δὲ ὕμνει, ἐννοία
 δὲ τίμα. Ἔργα μὲν γὰρ εἰπῶν τὴν διὰ χειρῶν καὶ ποδῶν ἐργασίαν
 25 ἐδήλωσε θεοφιλή, διὰ δὲ τῶν λόγων τὴν τῆς γλώττης καὶ τῶν χειλέων
 ἐνέφηγεν ὑπουργίαν· ἡ δὲ ἐννοία τὴν νοερὰν παρίστησιν ἐργασίαν.
 Οὐκοῦν ὁ μὲν ὑγιαίνων καὶ χερσὶ καὶ ποσὶ καὶ γλώττῃ καὶ ἀκοῇ καὶ
 ψυχῇ καὶ νῶ τῷ θεῷ διακονεῖσθαι δίκαιος· σοὶ δὲ ἀσθενῶς ἔχοντι καὶ

1. ἂν B : ἄν OA 2. δῆλον BA : δήλον O 3. μετὰ βουλῆς BA : μετα-
 βουλῆς O 7. ποιητοῦ BO : ποιητοῦ νεωτέρῃ χειρὶ ζωοθεωμένον ἐκ τοῦ πορ-
 ροῦ A 11. καὶ παρ' BO : καιπαρ A 12. μηδ' BOA λυπήσαι BA : λυ-
 πήσαι O 13. σώματος BO : σώματος ἐκ τοῦ σώματος A μηδὲν BO : μὴ-
 δὲν A ποιεῖ BO : ποιεῖ ἐκ τοῦ ποιεῖν A 16. περὶ δὲ B : περιδὲ OA
 17. ὑγιαίνων BOA τὸ B : τὸ ἐκ τοῦ τῶ A : τῶ O 19. λέγω βροσκημά-
 των, νομισμάτων B : λείπουσιν OA 20. προσάγειν BA : προσάγει O 22. κά-
 κεινο B : κακεινο OA 24. εἰπῶν BA : εἰπῶν ἐκ τοῦ εἰπῶν O διὰ χειρῶν B :
 διαχειρῶν OA 27. ἀκοῇ BA : ἀκοῇ ἐκ τοῦ ἀκοῇ O 28. νῶ BA : νῶ O
 ἀσθενῶς BA : ασθενῶς ἐκ τοῦ ἀσθενῶς O

μεθ' ὑπερβολῆς πόνον οὐδένα προτρέπομεν σωματικόν, νοερῶς δὲ τὸν θεὸν ὡς δυνατόν θεραπεύειν. Ἄλλ' ἵνα μὴ τὸ μέγα βάρος ὃ σε κατέχει τῆς νόσου ἀλόγιστά τινα ἀνατυποῦν καὶ ψυχοβλαβῆ σοι διανοχλῆ, ταυτὰ σοι δεῖν ἔργων προῦπατιθέναί. Πρόνοιαν εἶναι πρῶτον τῶν καθ' ἡμᾶς ἔφορον πείθε βεβαίως τε στέργειν τὸν σὸν λογισμὸν. Ἔστω δὲ 5 σοι τὸ πείθον τὰ εὐαγγελικὰ ἐκεῖνα ῥήματα «Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ πωρεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἀνευ τοῦ πατρὸς ὄμων. Ἑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί» καὶ ἡ τοῦ μεγάλου Βασιλεῖου φωνή, οὐδὲν ἀπρονόητον κηρύττουσα οὐδὲ ἡμελημένον παρὰ τῷ θεῷ «Πάντα σκοπεύει ὁ ἀκοίμητος 10 ὀφθαλμὸς, πᾶσι πάρεστι νέμων ἐκάστῳ τὰ πρὸς σωτηρίαν». Τούτοις κάτεχε τοῖς ῥήμασι πρὸς ἀλυσιτελῆ ποτε ἀναπλάσματα τὸν λογισμὸν χωροῦντα, πρόνοιαν δὲ ἡμῖν ἐπιστατεῖν πληροφορούμενος καὶ συμπερόντως ἀγεσθαι παρ' αὐτῆς δοξάζει τὰ καθ' ἡμᾶς. Οὐδεὶς γάρ φησιν ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἑαυτοῦ φεῖδεται ὡς πάντων ἡμῶν ὁ θεός. Πολλῶ 15 γὰρ ἡμῶν αὐτὸς βούλεται μᾶλλον μηδὲν ἡμᾶς πάσχειν κακόν. Ἡ γὰρ θεία πρόνοια, ἄλλος τις ἔφησε, κοινῶς ἀπάντων πρὸς ὠφέλειαν προνοεῖται, τὰ δὲ ἐπιγινόμενα φθαρτικὰ ἐπόμενά ἐστι τῆ τῆς βλῆς ἀσθενεία, πρὸς τὸ λυσιτελεῖς ἐκχωρούμενα. Καὶ οὕτω μὲν περὶ προνοίας ἀκλόνητον ἔχε τὴν ἔννοιαν· ἔπειτα ἐλπίδα τίθει ὡς περὶ διὰ τε τὴν 20 πιέζουσάν σε νόσον καὶ τῆς μελλούσης ἕνεκεν μισθαποδοσίας. Εἰ γάρ τις καὶ ὅτι πρόνοιά ἐστι δοξάζει καὶ ὅτι συμπερόντως τὰ παρ' αὐτῆς, μὴ ἐλπίζῃ δὲ εἰς πέρας λήγειν τὰ γινόμενα χρηστὸν, κἂν δυνηθεῖν διαφυγεῖν ἀθυμίαν, λυπηροῖς συμπεσῶν, οἷον ὑποθώμεθα σαφηνείας ἕνεκεν βασιλεὺς εἰρκτηῖ κατεκλείσθη καὶ ἔπεισεν ἑαυτὸν ὅτι καὶ παρὰ 25 τῆς προνοίας καὶ ἐπὶ συμφέροντι, οἶεται δὲ συμφέρον, ὅτι, εἰ ἔξω δε-

3. διανοχλῆ B : διανοχλή OA 4. προῦπατιθένα. BA : προῦπατιθέναί O
 τῶν B : λείπει OA 5. τε B : λείπει OA 6-7. ἀσσαρίου BA : ἀσαρίου O
 7. αὐτῶν B : αὐτῶν OA 8. ἠριθμημέναι B : ἠριθμημέναι OA
 9. οὐδὲν BA : οὐδένα O 10. ἀκοίμητος BA : ἀκοίμητος O 11. ἐκά-
 στω B : ἐκάστω OA 12. πρόνοιαν BO : πρόνοια ἐκ τοῦ πρόνια A 14. οὐ-
 δεὶς B : οὐδεὶς OA [φησιν BO : φησὶ ἐκ τοῦ φησι A 16. πάσχειν BO
 πάσχειν ἐκ τοῦ πάσχειν A 17. ἄλλος BOA ἀπάντων B : ἀπάντων OA
 ὠφέλειαν BO : ὠφέλειαν O 18. ἐπόμενά BA : ἐπόμενά O 21 [καὶ κα-
 τωτέρω), ἕνεκεν B : ἕνεκεν OA 23. τὰ γινόμενα BA : ταγινόμενα O
 24. συμπεσῶν B : συμπεσῶν OA ὑποθώμεθα BA : ὑποθώμεθα O σα-
 φηνείας BO : σαφηνείας A 25. ἑαυτὸν P : αὐτὸν OA καὶ B : λείπει OA
 26. εἰ B : οἱ A : λείπει O

Ε. Γ. Δ. ΤΗΣ Ε. Τ. Π.
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

σμῶν ἔμενον ἢ ἄλλους ἂν ἐφόνευεν ἢ παρ' ἑτέρων ἐφονεύετο· εἰ οὖν
 τοῦτο μόνον ἡγείται συμφέρον, οὐκ ἐλπίζει δὲ ἢ τῆς φυλακῆς ἀπαλ-
 λαγὴν ἢ μόνιμον ἄλλο τι συμφέρον, οὐδ' ἂν εὐχερῶς διαφύγοι τὴν
 ἀθυμίαν. Χρὴ τοίνυν καὶ πρόνοιαν δοξάζειν καὶ συμφερόντως γίνεσθαι
 5 τὰ γινόμενα καὶ ἐλπίδα ἔχειν εἰς ἀγαθὸν τελευτᾶν τὰ παρόντα. Καὶ
 αὐτὸς οὖν, ἀγαπητέ, μετὰ τὴν τῆς προνοίας μελέτην καὶ τοῦ συμφέ-
 ροντος σκόπει καὶ τὴν ἐλπίδα, καὶ ἐπειδὴν σε τὸ σφοδρὸν διαταράττη
 τῆς κατὰ μὴ ἀπελπίσης τὴν ὑγίαν, μεμνημένος τοῦ Θεολόγου φά-
 σκοντος «Μήτε ἀθυμῶν ἀπελπίσης εὐημερίαν, μήτε καλῶς πράττων
 10 ἀθυμίαν. Εἰς ἑνῆαυτὸς τέσσαρας ὥρας ἔχει καὶ μία ῥοπή πολλές πρα-
 γμάτων μεταβολάς». Καὶ ὁ Σιράχ Ἐμβλέφατέ, φησιν εἰς τὰς ἀρχαίας
 γενεάς καὶ ἴδετε· τίς ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον καὶ κατησχύνθη ἢ τίς ἐνέ-
 μινε τῇ φόδῳ αὐτοῦ καὶ ὑπερεῖδεν αὐτόν; Εἰ δὲ καὶ ἀνέλπιστον ὁ
 λογισμὸς ὑποβάλλει τὴν ἰσιν, ἀλλὰ σὺ τὸ μέλλον ἀντίθεος «ὡς οὐκ ἄξια
 15 τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυ-
 φθῆναι εἰς ἡμᾶς, καὶ ὅτι πᾶσα παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ
 χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης, ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς
 γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσιν. Αὕτη δύναται ἢ ἐλπίς τὴν ἀθυμίαν κου-
 φίσαι καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ λύπης εἰς τέρψιν μεταποιῆσαι καὶ οὕτω πρὸς
 20 τὸν γλυκῦτατον Ἰησοῦν τὴν διάνοιαν ἀναδιβάσαι καὶ μετὰ τοῦτο τὴν
 καρδίαν παρασκευάσαι πλήρη γενέσθαι χαρᾶς, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης
 μελέτης τὸν χαρᾶς ἀπάσης αἰτίον ὑποδεχομένην. Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν
 ἐλπίδα ὑπομονῆς, ἀδελφέ, χρεῖα. Ὁ γὰρ ἐλπίζων, εἰ μήτε τοῦ λυποῦν-
 τος φέρει τὰς ὀδύνας γενναίως καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἐλπίζομένου παρά-
 25 τασιν δυσχεραίνει, σθένυσι καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος χαρὰν καὶ εἰς
 ἀθυμίας ἐμπίπτει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶρηκεν «Εἰ δὲ ὁ οὐ
 βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα». Παραίται δὲ ὁ
 θεὸς Ἰακώβος καὶ τοῦτο, ὅτι «Ἐπίδειγμα λάβετε τῆς κακοπαθείας

2. ἢ BA : ἢ O 3. οὐδ' BA : οὐδ' O 6. προνοίας BA : πονοίας O
 τοῦ BA : του O 7. ἐλπίδα BA : ἐλπίδα O 10. εἰς BO : εἰς A ἔχει
 BO : λείπει A ῥοπή O : ῥοπή BA 11. ἐμβλέφατέ O : ἐμβλέφατε B : ἐμβλέ-
 φατέ με A 12. καὶ ἴδετε BO : ἴδετε A 13. ἀνέλπιστον BO : ἀνέλπιστον A
 14. ἀντίθεος B : ἀντίθ' O : ἀντίθ' μένοντος καιροῦ δύο γραμμάτων A οὐκ
 ἄξια BA : ἀνάξια O 17. αὐτῆς BO : αὐτῆς ἐκ τοῦ αὐτοῖς A 18. γεγυ-
 μνασμένοις B : γεγυμνασμένοι OA ἐλπίς BA : ἐλπίς O 19. μεταποιῆσαι BO :
 μεταποιῆσαι ἐκ τοῦ μεταποιῆσαι A 24. ὀδύνας BO : ὀδύνας A 24-25. παρά-
 τασιν BO : παρῆσασιν A 26. διατοῦτο—εἶρηκεν BA : λείπουσιν O

καὶ τῆς μακροθυμίας τοὺς προφήτας, οἳ ἐλάλησαν τῷ ὀνόματι Κυρίου. Ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομένοντας τὴν ὑπομονὴν Ἰωβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος Κυρίου εἶδετε». Καὶ ὁ Χριστὸς ἐν Εὐαγγελίοις «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, φησι, κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν». Εἰ δέ τις εἶποι, ὅτι τὸ προσημένειν τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπὶ μακρὸν τὰ τοιαῦτα μακροθυμῶς ἐργάζεσθαι τοῦτο ἀντεϊσφέρει τὰς θείας εὐεργεσίας, ἀλλ' οὐ τὸ ὑπομένειν τὰ λυπηρὰ, ἀκουσον τί φησιν ὁ θεὸς Χρυσόστομος «Οὐ τὸ ποιῆσαι τι χρηστὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ παθεῖν τι κακὸν πολλὰς ἔχει τὰς ἀμοιβὰς». Καὶ δείκνυσιν ὁ Ἰωβ, ἀπὸ τῶν παθημάτων μᾶλλον ἢ ἀπὸ τῶν κατορθωμάτων εὐδοκμησας. Ἄλλως τε καὶ τὸ μὲν ὑπο- 10 μένειν τὰ ἀλγεῖνά ἀνδρὸς ἐστὶν ἐχέφρονος, τὸ δὲ μικροψυχεῖν κούφου καὶ ἀσθενοῦς τὴν διάνοιαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος εἶρηκε Νεῖλος, ὅτι τὸ ὀλιγωρεῖν καὶ μὴ θέλειν ὑπομένειν συμφορὰς μεγάλης καὶ ποικίλης ἀφροσύνης ἴδιον. Εἶπε δέ τις καὶ τῶν σοφῶν «Μὴ ζήτηε γίνεσθαι τὰ γινόμενα ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε ὡς ἂν τὰ γινόμενα γίνηται, 15 εἰς ταῦτό φέρον ἐκείνω τῷ τοῦ μεγάλου Βασιλεῖου «Ὡς θέλει τὸ φέρον σε φέρειν φέρου, ἣν δ' ἀπειθήσης, καὶ σαυτὸν βλάψεις καὶ τὸ φέρον σε φέρει» καὶ ὁ ἐπὶ τῇ προβατικῇ καλυμθῆθρα παράλυτος, εἰ μὴ τὸν μακρὸν ἐκείνον ὑπέμεινε χρόνον, οὐκ ἂν τῆς παραδόξου τετύχηκεν ἰάσεως».

20

Ἐνθεν τοίνυν, ἀγαπητέ, ταῦτα βεβαίωσον τῇ σῇ διανοίᾳ, ἐν ἐπαναλαβῶν εἶπω, ὅτι πρόνοιά ἐστι καὶ συμφερόντως ἀγούσα πάντα καὶ ὅτι ἐλπίζειν δεῖ καὶ ὑπομένειν ἐν ἅπασιν. Μετὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο σε κτελεῖν παραινόμεν ἢ προσεύχεσθαι ὅτι θύνασαι καὶ ἔσον. Καὶ γὰρ οὐχ ὑγιαίνουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὀπωθήμοτε ταλαιπωροῦσι τοῦτο 25 παραινεί ὁ θεὸς Ἀκόστολος «Κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν, λέγων, προσευχέσθω». Ἀλλὰ καὶ ὁ Χρυσόστομος «Καλὸν φησι πάντοτε διὰ προσευχῆς

1. ἐλάλησαν ΒΑ : ἐλάλησαν Ο ὀνόματι ΒΟ : ὀνόματι Α 3. εὐαγγελίοις ΒΟ : εὐαγγελίοις Α 4. τῇ ΒΟ : τῇ Α κτήσασθε ΒΟ : κτήσασθε ἐκ τοῦ κτήσασθαι Α ψυχὰς ΒΑ : ψυχὰς Ο 7. χρυσόστομος Β : χρυσόστομος ΟΑ 8. ποιῆσαι Ο : ποιῆσαι ΒΑ τι Ο : τί Β : τί Α τί ΒΟΑ κακὸν ΒΑ : κακὸν Ο 9. ἔχει ΒΑ : ἔχεις Ο ἀπὸ τῶν Β : ἀποτῶν ΟΑ 9-10. μᾶλλον - κατορθωμάτων Β : λείπουσιν ΟΑ 11. κούφου ΒΟ : κούφου ἐκ τοῦ κούφου Α 12. ἀσθενοῦς ΒΑ : ἀσθενοῦς Ο 15. γίνηται ΒΟ : γίνεται Α 16. ταυτὸ ΒΟΑ 17. ἀπειθήσης Β : ἀπειθήσης ΟΑ 18. ἐκείνον Β : ἐκείνον ΟΑ 21. τοίνυν ΒΟ : τοίνυν ἐκ τοῦ τόνυν Α βεβαίωσον ΒΟ : βεβαίως Α ἐν ΒΟ : ἐν Α 22. ἐπαναλαβῶν ΒΑ : ἐπαναλαβῶν ἐκ τοῦ ἐπαναλαβῶν Ο 27. χρυσόστομος Β : χρυσόστομος ΟΑ καλὸν ΒΟ : καλὸν ἐκ τοῦ καλὸν Α διὰ προσευχῆς Β : διαπροσευχῆς ΟΑ

ὁμιλεῖν τῷ θεῷ. Εἰ γὰρ συντυχία ἀνδρὸς ἀγαθοῦ βελτιοῖ τὸν ἐντυχ-
 χάνοντα, πόσω μᾶλλον τὸ καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ προσομιλεῖν τῷ
 θεῷ. Λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Ναβίας· «Ὡςπερ τὰ στρουθία διὰ τῆς τῶν
 πτερῶν κινήσεως μετάρσια γίνεται, οὕτω καὶ ὁ θεοσεβὴς ἄνθρωπος
 5 ἀπὸ τῶν ἐπιχειρῶν πρὸς τὰ οὐράνια διὰ προσευχῶν μετατίθησιν ἑαυ-
 τόν». Καὶ ἀλλάχου ὁ αὐτός· «Ὡςπερ τὸ ἀναπνεῖν οὐδέποτε ἀκαιρον,
 οὕτως οὔτε τὸ αἰτεῖσθαι παρὰ Κυρίου αἰτήματα μυστικὰ μέχρις ἐσχά-
 τῆς ἀναπνοῆς». Καὶ ὁ Θεολόγος «Μνημονευτέον θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀνα-
 πνευστέον». Καὶ ἄλλος τις ἔφη σοφός· «Οἱ ἄνθρωποι τότε γίνονται
 10 ἔμοιοι θεῷ, ὅταν τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν παρῆ, βελτίονες δὲ ὅταν
 αὐτῷ πρόσέρχωνται δι' εὐχῆς». Ἀναγίνωσκε οὖν μικρὸν, ὅταν ὁ νοῦς
 σου διακεχυμένος ᾖ. Ἔστω δὲ ἡ ἀνάγνωσις ἐκ τῶν περὶ ἡσυχίας καὶ
 εὐχῆς. Συναχθέντος δὲ σου τοῦ νοῦ, εὐχου, εἰ δυνατόν, διηνεκῶς ἐν
 τῷ βάθει τῆς καρδίας σου, ἀκινήτων ὄλοσχερῶς μενόντων καὶ τῶν
 15 χειλέων σου, τὸ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, υἱὲ τοῦ θεοῦ, ἐλέγησόν με, καὶ
 τοῦτο ποιεῖ ἀντὶ πάσης ἄλλης ἐργασίας ὅσακις δύνασαι· πρὸ δὲ τῆς
 εὐχῆς δόξαζε τὸν θεόν, εὐχαριστίας ἀναφέρων αὐτῷ ἀφ' ὧν ἂν δυνη-
 θῆς, μάλιστα τῶν εὐεργεσιῶν ἕνεκεν ὧν ἡμῖν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ δωρεῖ-
 ται καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ταμιεύει. Ἐχεις ὑπόθεσιν εὐχαριστίας, εἰ βού-
 20 λει, καὶ ἀπὸ τῆς σῆς νόσου, εἴπερ ἐκαίνο ἐνθυμηθῆς ὁ φησὶν ὁ Θεο-
 λόγος, ὡς βέλτιον εἶναι νῦν παιδευθῆναι καὶ καθαρθῆναι ἢ τῇ ἐκείθεν
 βασάνῳ παραπεμφθῆναι, ἡνίκα κολάσεως καιρὸς, οὐ καθάρσεως. Λέ-
 γει δὲ καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος· «Οἱ πολλὰ πταίοντες καὶ μὴ κολαζό-
 μενοι φοβεῖσθαι καὶ δεδοικέναι ὀφείλουσιν αὐξεται γὰρ αὐτοῖς τὰ τῆς
 25 τιμωρίας διὰ τῆς ἀτιμωρησίας καὶ τῆς μακροθυμίας τοῦ θεοῦ», καὶ ὁ
 ἅγιος Διονύσιος· «Οὐ τὸ κολάζεσθαι ἐνταῦθα κακόν, ἀλλὰ τὸ ἄξιον τῆς
 ἐκείσε γενέσθαι κολάσεως». Ὡστε τῇ νόσῳ μαστιζόμενος ἐνταῦθα

3. τὰ στρουθία BO : ταστρουθία A 4. πτερῶν B : πτεροῶν OA θεο-
 σεβῆς B : θεοσεβῆς OA 5. ἀπὸ τῶν BO : ἀποτῶν A διὰ προσευχῶν B :
 διαπροσευχῶν OA 6. αὐτός B : αὐτός OA 7. οὔτε B : οὔτε OA παρὰ
 κυρίου B : παρακυρίου A : παρακὺ O 9. ἄλλος BOA 12. ἀνάγνωσις B :
 ἀνάγνωσις OA 14. καὶ BO : λείπει A 15. ἰησοῦ — θεοῦ ἐν τῷ κειμένῳ
 BO : πρόσθετα ἐν τῇ ᾠῃ διὰ παραπομπῆς † A 16. πρὸ BA : πρὸ O

18. ἕνεκεν BA : ἕνεκεν O τούτω BA : τούτω ἐκ τοῦ τούτω O 20. ἀπὸ
 τῆς BA : ἀποτῆς O 21-22. ἢ — παραπεμφθῆναι BA : λείπουσιν O 23. οἱ
 BO : οἱ A 24. ὀφείλουσιν BA : ὀφείλουσιν O αὐτοῖς τὰ τῆς B : αὐτῆς
 τατῆς OA 25. ἀτιμωρησίας BO : ἀτιμωρησίας ἐκ τοῦ ἀτιμωρησίας A

27. τῇ BO : καὶ (διαγεγραμμένον) τῇ A μαστιζόμενος BO : μαστιζόμε-
 ρος ἐκ τοῦ μαστιζόμενος A

χαίρειν ὀφείλεις καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν, ὅτι διὰ τῆς προσκαίρου μάλιστα τῆς μενούσης δυνήσῃ βυαθῆναι καὶ τέρψιν ἀντιλαβεῖν.

Δόξαζε οὖν καὶ πρὸ τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ εὐχεσθαι παυόμενος τὸν θεὸν καὶ σπεύδαζε προσοικτιοῦν ἑαυτὸν καὶ προσκολλᾶν τῷ θεῷ ἐξ ἀγαπητικῆς διαθέσεως καὶ μὴ ἐκ λυπηρᾶς, ἵν' οὕτως ὑγιαίνῃ μὲν ἡ 5 ψυχὴ, ἐπανέλθῃ δὲ σὺν θεῷ καὶ πρὸς εὐεξίαν τὸ σῶμα, ἐπειδὴ καὶ τῆς ψυχῆς μὲν κελευόμεθα φροντίζειν, ἀλλὰ μὴ καὶ τοῦ σώματος ἀμελεῖν. Διὸ καὶ τις ἔφη τῶν ἐξω «Τῆς μὲν ψυχῆς ὡς ἡγεμόνος ἐπιμελοῦ, τοῦ δὲ σώματος ὡς στρατιώτου προνοοῦ». Ἄλλως τε, εἰ τὸ ζητούμενόν ἐστιν οἰκτιρωθῆναι θεῷ, τοῦτο δὲ εὐρεῖν ἔξεστιν ἐκ τε χαρο- 10 ποιῶν διαθέσεως καὶ ἀνικρᾶς, διὰ τί μὴ τὸ γλυκύτερον καὶ βέλτιον αἰρετέον; Ὡς περ γὰρ, εἰ προῦκειτο ἰατρῷ τοῖς γλυκέσι θεραπεύσαι τὸν νοσοῦντα φαρμάκοις, οὐκ ἔδει χρῆσασθαι τοῖς πικραῖς, οὕτω κἀνταῦθα, ἐξὸν διὰ δοξολογίας χαροποιῶν ψυχὴν ἰατρεῖσαι, περιττὸν μνησθαι τῶν ἀλγεινῶν. Ταῦτα δὲ οὐ πᾶσιν ἀρμόττειν λέγομεν, ἀλλὰ 15 τισι μὲν ταῦτα, καθάπερ καὶ σοὶ, ἄλλοις δὲ ἕτερα' τοῖς γὰρ αὐτοῖς φαρμάκοις ἅπαντας χρῆσθαι οὐκ ἀσφαλές. Ὡς περ γὰρ καλὸν τὸ θεολογεῖν, οὐ παισὶ δὲ τοῦτο προτρέπομεν, οὐδὲ τοῖς ἀμυήτοις τὰ θεῖα ἢ τοῖς ἐλαφροῖς τὴν διάνοιαν, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων. Σὺ οὖν, ἀγαπητέ ἀδελφὲ, καὶ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας κοινῶναι τῶν ἀχράντων τοῦ Χρι- 20 στοῦ μυστηρίων, δις δὲ κοινῶνισον τῇ ἀγίᾳ Τεσσαρακοστῇ. Ἔχε καὶ μίαν ἄπυστον, εἰ δυνατόν, ἐργασίαν, τὸ εὐχεσθαι καὶ δοξολογεῖν χαίρων, ὡς εἶπομεν, τὸν θεόν, οὗ ἡ χάρις εἴη μετὰ τῆς ἀγάπης σου. Ταῦτά σοι στέλλομεν. πεφιλημένε μοι κατὰ Κύριον Φιλόθεε, τῇ τε πνευματικῇ φιλήσει πεθόμενοι διὰ τὸ σὺν θέλημα καὶ τὴν ἐκ τῆς παρα- 25 κοῆς εὐθύνῃν φολαττόμενοι.

1. ὀφείλεις B : ὀφείλεις OA δοξάζειν B : δόξαζε OA 7. τῆς B : λείπει OA σώματος BO : σώματος ἐκ τοῦ σώματος A 9-10. ζητούμενόν B : ζητούμενον OA 10. εὐρεῖν BA : εὐρεῖν O 11. ἀνικρᾶς B : ἀνικρᾶς OA διὰ BOA 12. θεραπεύσαι B : θεραπεύσαι OA 15. οὗ B : ου OA 15-16. ἀλλὰ τισὶ BOA 17. ὥσπερ O : ὡσπερ B : ὡτέρ A 18. τὰ θεῖα BO : ταῖα A 20. τεσσαράκοντα ἡμέρας BA : τεσσαράκοντα ἡμέρας ἡμέρας O 23. χαίρων BO : χαίρων ἐκ τοῦ χαίρων A 25. πειθόμενοι BA : πειθόμενοι A

5.

Τοῦ αὐτοῦ ἑτέρα ἐπιστολή εἰς τὸν Παλαιῶν Πατρῶν.

Πανιερώτατε μητροπολίτα Παλαιῶν Πατρῶν, υπέρτιμε καὶ ἔξαρχε πάσης Ἀχαΐας, ἐμοὶ δὲ ἐν Χριστῷ θεϊότατε, σεβασμιώτατε, τριπόθητε πάτερ, δέσποτα, ἀδελφέ καὶ συλλειτουργέ, πέποιθα τῷ πνευμάτῳ θεῷ ὑγιαίνειν τὴν μεγίστην ἀγιοσύνην σου καὶ κατὰ τὸ πνίερον αὐτῆς σκῆψος πρὸς δόξαν θεοῦ καὶ ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων τῇ σῇ θεϊότητι καὶ θεομένων τῶν παρ' αὐτῆς ἀγιαστικῶν φωνῶν τε καὶ πράξεων. Ἰγυαίνομεν καὶ ἡμεῖς ταῖς σαῖς θεοπειθήσιν εὐχαίς ἕως νῦν, θεοῦ ἔλεοντος, μετρίως.

Γραφὴν τῆς σῆς ἀγιότητος ἀδεξάμεθα Νοεμβρίου 10^η, ἀφ' ἧς ἤσθη-
 10 μὲν τε ὁμοῦ καὶ ἠνιάθημεν, τὸ μὲν διὰ τὸ τοῦ πλοῦς ἀπονόν τε καὶ ἄλυπον, ὅτι τὴν φίλην ἐμοὶ καὶ ἱερὰν κεφαλὴν κατ' οὐδὲν ὁ πλοῦς παρελύπησε, καὶ ἄλλως ὅτι καὶ γράμμασιν αὐτῆς ἐνετύχομεν καθ' ὑπερβολὴν ἡμῖν φιλούμενοις, τὸ δὲ διὰ τὴν τῶν αὐτόθι πραγμάτων ἀνομαλίαν τε καὶ δυσχέρειαν καὶ ἔτι τὴν ἐνσκήψασαν τῷ σῷ ἱερῷ
 15 σώματι νόσον, ἣν ἡμῖν ἐμήνυε τὰ σὰ τίμια γράμματα. Ἀλλὰ περὶ τῶν ἀνικαρῶν δὴ τούτων, ὦ δέσποτα, ἐκ μέσης ἐμοὶ φιλούμενε τῆς ψυχῆς, οὔτε ἀμέτρως λυπεῖσθαι χρὴ καὶ δοξάζειν τὸν τοικύτως ἐπιφοραῖς περιπίπτειν ἡμᾶς συγχωροῦντα. Ἄπαντα γάρ, ὡς ἀκριδέστερον οἶδεν ἡ σῇ θεϊότης, ἐπὶ συμφέροντι θεόθεν τελεῖται τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ
 20 τὰ μὲν λυκοῦντα κοινῇ κοινήν ἐπάγει καὶ τὴν ὠφέλειαν, τὰ δὲ ἴδια ἴδιον ὡσαύτως τίκει καὶ τὸν καρπὸν. Ὁ γὰρ ἄνθρωπος ἔοικε χρυσῷ. Ὡς περ οὖν ὁ χρυσοῦς, ῥύπῳ συμμιγείσθαι διὰ πυρὸς τὴν κάθαρσιν δέχεται, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος οὐ δύναται λαμπρυνθῆναι πειρασμῶν δίχα. Καὶ ἕως μὲν ἔμεναν ὁ ἄνθρωπος ἀμάρτιας ἀγευστος, οὐδὲ καθαρσίων
 25 ἐδεῖτο· ὅτε δὲ διολισθήσας τοῖς ῥύποις συνσकुλίσθη, τότε καὶ τῆς καθάρσεως ἐδεδίθη. Κάθαρσις δὲ πικρίας καὶ λύπης χωρὶς ῥαδίως οὐ

5. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Τοῦ αὐτοῦ ἑτέρα — πατρῶν O : τοῦ αὐτοῦ ἑτέρα — πατρῶν B : λέιπουσι A

5. ὠφέλειαν BO : ὄφέλειαν ἐκ τοῦ ὄφέλειαν A 7. ἡμεῖς BA : ημεῖς O

11. ἱερὰν BO : ἱερὰν A 12-13. καθυπερβολὴν BOA 15. τίμια BO : ἱερὰ A 17. οὔτε B : οὔτε OA 18. ἅπαντα B : ἅπαντα OA 21. ἕως μὲν BA : λέιπουσιν O ἀμαρτίας B : ἀμαρτίας OA 24. ὅμοιος B : ῥεποῖς OA

26. ῥαδίως B : ραδίως OA

πέφυκε γίνεσθαι, καὶ, καθάπερ ὁ θάνατος μετὰ τὸν ὄλισθον ἐκ φιλαν-
θρωπίας προήχθη· γίνεται γάρ φησι φιλάνθρωπία ἢ τιμωρία· οὕτως
ἐκ τῆς ἰσῆς φιλάνθρωπίας, ἐπειδὴ πεπτώκαμεν, πειρασμοῖς καὶ ἀνια-
ροῖς προσπκλαίωμεν. Οἷον γάρ τι χωνεῖας ἐργαστήριον τῷ βίῳ τούτῳ
δέδοται τὰ λυπηρὰ, καὶ ὁ μὲν τῷ χωνευτηρίῳ προσριφεῖς δύναται ὁ
καθαρθῆναι, ὁ δὲ μὴ τυχὼν τῆς χωνεῖας ἀχρηστος μένει διὰ τὸν ῥύ-
πον. Οὐκ ὀν μακάριος ὁ τῇ καθαρτικῇ χωνεῖα τοῖς ἀλγεινοῖς καὶ
πειρασμοῖς περιπέσων. Καὶ εἰ μὲν τις ἐαυτὸν ἄμικτον ἔχει δεῖξει παν-
τὸς μολυσμοῦ δυσχεραίνετω τοῖς λυπηροῖς ἐταζόμενος, εἰ δ' ἐκεῖνο
ἀδύνατον· ἀδύνατον γάρ φησιν ἄνθρωπον ἀπὸ ῥύπου καθαρεύειν, κἂν 10
μία ἡμέρα ἢ ἡ ζωὴ αὐτοῦ, οὐδὲ δυσχεραίνειν χρῆ διὰ τὰ λυποῦντα,
ἀλλ' εὐχαριστεῖν ὑπὲρ τούτων μάλλον ἀνάγκη, ἅτε δὴ παραιτίων ὄντων
καθάρσεως, ἐπεὶ δὴ καὶ τὸν κατακατοῦντα τὸ ἱμάτιον καὶ συντρίβοντα
καὶ πιέζοντα διὰ κάθαρσιν οὐ μισοῦμεν, ἀλλὰ φιλοῦμεν, καὶ ἱατρὸν
φάρμακα χορηγοῦντα πικρὰ δι' ὑγείαν εὐεργέτην νομίζομεν. Εἰ γὰρ 15
μὴ γὼν διὰ τῶν λυπηρῶν καθαρθεῖν, ἀφόρητον ἔξομεν τὴν ὀδύ-
νην, ἐπειδὴν ἐκεῖ διὰ τὸ βερυπωμένον τοῦτο ἔνδυμα ἔξω τῆς χαρᾶς
διωκόμενοι ἀκούσωμεν Ἡὼς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου;
Ἐπειτα καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἅγιοι καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς δίκαιοι οὐκ ἄλλως
λάμπουσι καὶ μακαρίζονται ἢ ὅτι πειρασμοὺς ἐκκρτέρησαν ἢ ἐκου- 20
σίους ἢ ἀκουσίους. Ὁ μὲν γὰρ ἐνταῦθα τὰ λυποῦντα βαστάσας εὐρήσει
τρυφήν αἰώνιαν, ὁ δὲ τῶν ἐπιπόνων ἀγευστος οὐδὲ τὴν χαρὰν ὀφεται
τὴν μένουσιν, ἐπεὶ καὶ γαστρογῶς καὶ καῶμα φέρων καὶ ψύχος ἔχει μετ'
ὀλίγον χαρῆναι διὰ τοὺς καρποὺς, ὁ δὲ τοὺς πόνους φειγῶν ἐκείνους
στενάζει καὶ λιμῶ πολλὰκις διατρεῖται. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων μα- 25
κρὰ πρὸς τὴν σὴν ἀγγέλοις διαλέγεσθαι παραπλήσιόν ἐστιν, εἴςκερ ἂν

1. μετὰ τὸν BO : μεταίτερ A 2. γάρ φησι B : γάρ φησὶ OA 3-4. ἀνια-
ροῖς B : ἀνάροῖς OA 5. προσριφεῖς B : προσριφεῖς OA 6. τυχὼν B : τυ-
χῶν ἐκ τοῦ τυχῶν OA 6-7. ῥύπον B : ῥέπον OA 7. ὁ τῇ B : ὅτι OA

καθαρτικῇ BO : καθαρτικῇ παρακλυσθημένον ἀχρηστέρω μέλανι εἰς καθαρ-
τηκῇ A 9. ἐταζόμενος BO : ἐξεταζόμενος A 10. ἀδύνατον· ἀδύνατον B :
ἀδύνατον OA ἀνθρώπων ἐν τῷ καιμένῳ OA : ἄνω πρόσθετον ἔσθαι B

ἀπὸ A : ἀπὸ O : τοῦ ἀπὸ B ῥέπον B : ῥέπον OA 11. ἡ BO : ἡ διακα-
ραρμένον A 12. τούτων BO : τούτων ἐκ τοῦ τούτων A ἄτιον BA : λαί-
πει O 12. δε BOA 14. πιέζοντα διὰ κάθαρσιν B : πιέζοντα διακάθαρσιν OA

16. ἀφόρητον BO : ἀφόρηται A 20. πειρασμοὺς BO : πειρασμοῦς A
21. μετὰ BOA εὐρήσει B : εὐρήσει OA 22. τῇ BA : τῇ O 23. ψύ-
χος B : ψύχος OA 23-24. μετὰ BOA 26. παραπλήσιόν BO : παραπλή-
σιόν ἐκ τοῦ παραπλήσιον A

εἴ τις μὴ τὴν ἰατρικὴν ἐξησκηκῶς τὸν ἀριστον ἰατρὸν περὶ φαρμάκων καὶ νόσων ἐδίδασκεν· ἀλλὰ καὶ ἄπερ εἶπον ὑπομνήσεως ἔφην χάριν, τῇ σῆ καὶ πρὸς τοῦτο πειθόμενος ἐπιταγῇ. Πάντα γὰρ ὑπακούειν ἐτοιμος ἐγὼ τῶν σῶν φιλοθέων ἐπιταγμάτων.

5 Τὰ δ' ἐνταῦθα συμφορᾶς καὶ δακρύων ἀνάμεστα. Πρὸ μηνῶν γὰρ ἤδη τριῶν λοιμώδους ἐπισηθεῖσα νόσος τὴν νεαρὰν κατεδόσκετο ἡλικίαν, καὶ ἦν ἰδεῖν μητέρα μήπω τὸ ἴδιον βρέφος τῷ τάφῳ καλύψασαν καὶ ἄλλου τὴν ἐκφορὰν ποιουμένην, ἐνίοτε καὶ δύο παῖδας ἅμα ἐνὶ παραπέμπουσαν τάφῳ, καὶ συνέβαινε τὴν πολύτεκνον εἰς πολύπονον
10 τῇ στεργίσει τῶν παιδῶν καθίστασθαι, ὡς, ἐντεῦθεν τὴν ἀτεκνίαν μακαρίζεσθαι καὶ τὰς στείρας. Εἶτα τὸ δεινὸν αὐξηθὲν κατὰ πάσης ἡδὴ χωρεῖ τῆς ἡλικίας, καὶ παῖδες καὶ νεανίσκοι καὶ γέροντες ἐλεεινῶς ἀνάρπαστοι γίνονται, καὶ ἴσοις ἂν πολυάνθρωπον οἰκίαν ἄοικον τῷ
15 θανάτῳ τῶν οἰκούντων, καὶ ὅποι τις ἂν μεταβῇ τῆς πόλεως ἢ νεκρὸν ἐκπερόμενον ὄρα ἢ ἐκ τάφου στρεφομένους ἀνθρώπους καὶ θρηνοῦντας ἕτερον ὡς μετ' ὀλίγον τεθνηξόμενον, ὡς εἶναι μικροῦ πάν τὸ τῆδε γένος, θρήνον, δάκρυα, ὄδυρμόν καὶ εἴ τι τοιοῦτον. Ἐνθεν καὶ πάντων καθήψατο τὸ πικρὸν καὶ ἡμῶν, ὡς πολλοὺς ἕως νῦν στεργηθέντων γνησίων καὶ φίλων.

20 Καὶ τὰ μὲν κοινὰ τοιούτα, τὰ δὲ καθ' ἡμᾶς μένει ὡς οἶδεν αὐτὰ ἢ σῆ θεϊότης. Καθήμεθα σὺν θεῷ εἰρηνικῶς ἐν τῷ κελλίῳ, δι' ἃ δὲ οὐκ ἀγνοεῖ ἢ μεγάλη ἀγιωσύνη σου παραβάλλομεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον σπανίως, ὁπότεν ὁ παναγιώτατος ἡμῶν δεσπότης, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, μηνύσῃ δι' ἀναγκαίης χρείας ἢ ἐπισήμους ἑορτάς.
25 Ἄλλως γὰρ ἐκόντες οὐ παραβάλλομεν διὰ τὰ προγεγονότα. Τοῦτου δὲ οὕτω τελουμένου, ἔχομεν ἕως νῦν θεοῦ βουλομένου μετὰ πάντων τὸ ἀσκανδάλιστον. Ἀξιοῦμεν οὖν ἵνα καὶ ἡμῶν ὑπερεύχῃ, ἀγιώτατε δέσποτα, ὡς ἂν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς κατὰ τὸ πανάγιον τοῦ Κυρίου θέλημα μένωμεν εἰρηνεύοντες. Ἄπερ ὠριζες σολοικοβαρβαρώδη Μούσης ἦν
30 ἀξιολόγου πλήρη καὶ ἰύγγων γέμοντα πνευματικῶν καὶ ἡμῖν λίαν ἐπέροστα. Μὴ πύση τείνουσ οὕτω τοὺς σοὺς φίλους εὐφραίνων καὶ

4. φιλοθέων B : φιλόθεον O : φιλόθεν A 6. λοιμώδους ἐπισηθεῖσα B :
λοιμώδη ἐπισηθεῖσα OA 9. τάφῳ BO : λείπει A 14. τις B : τίς O : τίς A
15. καὶ BA : ἢ O 15-16. θρηνοῦντας BO : θρηνοῦντας ἢ θρηνοῦντας A
16. μετολίγον BOA 17. δάκρυα BO : δάκρυαι A ὄδυρμόν BA : ὄδυρ-
μός A 20. τὰ δὲ B : ταῦτε A 26. νῦν ἐν τῷ κειμένῳ OA : νῦν πρόσθετον
ἔνωθεν B 28. τὸ ἐξῆς OA : ταῦτε B 30. ἰύγγων BO : ἰύγγων ἐν τῷ
κειμένῳ, ἐν δὲ τῇ ᾠγῇ χειρὶ κατωτέρῃ Φράγκου sen σουίγγων A

ἀττικίζων, ὡς αὐτὸς φαίην ἂν, τῷ πνεύματι, ἀλλ' οὐ σολοικίζων.

Αἱ ἄγιοι εὐχαὶ τῆς σῆς ἀγιότητος εἴησαν μεθ' ἡμῶν, καὶ ἀξιοθεύ-
τημεν ἀλλήλους ἰδεῖν ὡς ὁ θεὸς ἀποδέχεται.

6.

Τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ τιμιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς
κυρῷ Δοσιθέῳ τῷ Καρανηνῷ.

Ὁσιώτατε, σεβασμιώτατε, τιμιώτατε ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευμα-
τικοῖς, ἐν Χριστῷ περιλημμένε μοι πάτερ καὶ ἀδελφὲ, θέσομαι τοῦ φι- 5
λανθρώπου θεοῦ ὑγιαίνειν τὴν ἀγιωσύνην σου ἐφ' ἅπασιν. Ὑγιαίνομεν
καὶ ἡμεῖς ἕως νῦν ἐλέῳ θεοῦ.

Γραφὴν σου γραφεῖσαν αὐτόθι Ἰουλίου ἰδ' ἑδεξάμην Σεπτεμβρίου
ἰδ'. Ἄπερ οὖν ἐκείνη ἐμπεριεῖληπται, εἰ καὶ δακνηρὰ ἦν, ἀλλ' ἡμῖν
οὐκ ἔδοξε τοιαῦτα, ὅτι καὶ φίλος ἦν ὁ πέμπων ἐκεῖνα καὶ οἷος πλήτ- 10
τειν οὐδέποτε μεμελέτηκεν, ἀλλ' ἐπανορθοῦν καὶ ἰᾶσθαι. Ἄνιστόν δέ
πῶς ἂν εἴη παρὰ τοιούτου, περὶ οὗ τοιαῦτα ψηφίζεσθε! τίς καὶ ὅτι τὸ
δάκνον οὕτως, οἶμαι, λέγεται δάκνον, ἐπειδὴν ἀνίαν ἐμποιήσῃ τῷ ψαύ-
σαντι; Ἄνιστόν δέ τις οἷς ἐκυτῷ περιπεπτωκότι σύνοιδε λοιδορούμε-
νος· τὸν γὰρ μὴ τὸν πόδα πλήρον ἢ τὸν ὀφθαλμὸν εἴ τις πλήρωσιν δια- 15
βάλλοι, οὐδ' ὀτιοῦν ἂν, οἶμαι, φανεῖν λυπῶν. Διὰ ταῦτα οὐχ ὡς δά-
κνουσι τοῖς σοῖς ἐνετύχομεν γράμμασιν. Ὡς μὲν γὰρ τῶν φίλων αὐ-
τὸς καὶ οἷον ἔφημεν, πόνος οὐδεὶς πρὸς ἀπόδειξιν. Μαρτυρήσουσι
γὰρ ὅσοι τὸν ἱερὸν Δοσίθεον ἴσασιν· ἴσασι δὲ ὅσοι μηδὲ ἀριθμηθῆναι
ῥάδιον. Ὁ δ' ὡς βέλος ἢ ἔγκλημα, εἰ γὰρ βούλει, τοῖς φιλικῶς ἐδόκει 20
γράμμασιν ἐγκλεισθαι, τοῦτ' ἦν, ὅτι φεύγομεν ἔχοντες ὄν ποιμαίνειν

3. ἰδεῖν BO : ἰδεῖν ἐκ τοῦ ἠδεῖν A ὁ B : λείπει OA

6. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Τῷ ὀσιωτάτῳ — καρανηνῷ B : τῷ τιμιωτάτῳ — καρα-
νηνῷ O : τῷ ὀσιωτάτῳ καὶ τιμιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις κυρῷ δοσιθέῳ τῷ καρα-
νηνῷ ἐρυθρὰ, προστέθεινται δὲ διὰ μέλανος κητόπιν τοῦ κυρῷ αἰ λέξεις καὶ πνευ-
ματικῆς καὶ ἐγγὺς ἢ διόρθωσις κοῖς A

11. μεμελέτηκεν B : μελέτηκεν τῶν ἠνωθεν μέ γεγραμμένων χειρὶ νεωτέρῃ A ;
μελέτηκεν O ἰᾶσθαι B : ἰασθαι OA 13. οὕτως; — δάκνον BO : οὕτως — δά-
κνον ἐκς A 16. ὀτιοῦν O : ὀτιοῦν BA διὰ ταῦτα B : διαταῦτα OA

21. ὄν B : ὁ A ποιμαίνειν B : ποιμνείν OA

ἐλάχομεν κληρον. Εἰ τοίνυν ἄκοντες ἄλλαθι προσδεδέμεθα, οὐχ ὑπεύ-
 θυνοι διὰ τοῦγκλημα. Καὶ τίς ὅπως ἄκοντες ἢ ἀπόδειξις; Ἡ τῶν ἀγω-
 γίμων, ἐγὼ νομίζω, παρασκευή, τὸ πρὸς ὑμᾶς ἀφίχθαι διὰ ταῦτα τὸν
 ἐμὸν ἀδελφόν, οὐ τὴν διαζευξίν εἰ μὴ τι τῶν ἀπαραιτήτων, ἴστε δὲ
 5 τοῦτο, οὐδὲν μὲ πείθει παθεῖν, ἢ πρὸ τούτων οὐ μετρία δαπάνη καὶ
 φροντίς, ἔν' ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας ὡς ὑμᾶς ἐπανάδοι ὄρκους πιστὰ παρὰ
 τῶν κρατούντων γραμματεία προδῆ, ὧν ὑπουργὸς ὁ ἐκ Νεστέγκων
 Λάσκαρις ἐκεῖνος ἐτύγχανεν ὁ καλὸς, ἄλλα δῶρα οὐ μικρὰ καὶ αὐτὰ
 τὴν γε μὴν ἡμετέραν ἐλέγχοντα δύναιμι καὶ δουλική παρ' ἡμῶν ἀκού-
 10 σιας γούν ἔντευξις καὶ προσκύνησις, ὅτε τοῦ κράτους ὁ τὰ δεύτερα
 φέρων μετὰ τὸν μέγαν ἐπέδη τῆς Κωνσταντίνου, συχνή ἡμῶν ἄλλη,
 περὶ τὰ βασιλεῖα διατριβὴ καὶ ταῦτα τίνων; οἷς εἶπερ τι τῶν ἀγδῶν
 ἐκεῖ παραβάλλειν καὶ τῆς κέλλης μὴ προῖέναι πολλῶν ἡδύτερον, ἵνα
 τί γένηται; ἔν' ἴδειν ἡμᾶς Θεσσαλονίκην συγχωρηθῆ.

15 Ἄρ' οὖν ἅπαντα ταῦτα μάτην ἡμῖν ἐτελεῖτο; καὶ εἰ μὴ μάτην,
 πῶς γὰρ, εἰ μὴ παραπαίομεν, τί ἂν ἄλλο πρὸς τὴν ἐπάνοδον ἡμᾶς
 ἐπέσχεν ἢ ἀκούσιος ὡς εἶπεν κάθειρξες, ἣν φωνὴ πεκοίηκε βασιλέως.
 οὐ τῷ δεῖε τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ τῷ κράτει τῆς ἱερᾶς τῶν
 πατέρων φήφου, οἱ περὶ ἡμῶν ἐκεῖνα ἐχρησιμοδότησαν «Εἰ τις ἐπί-
 20 σκοπος μῆτε νόσω μῆτε βασιλικῆ ἢ πατριαρχικῆ κελεύσματος κατε-
 χόμενος ὑπὲρ ἑξαμηνιαῖον χρόνον τῆς ἰδίας ἀποδημεί κοίμνης, τῆς
 τοῦ ἐπισκόπου τιμῆς καὶ ἀξίας παντελῶς ἀλλοτριούσθω». Εἰ τοίνυν
 τοῦ βασιλέως μένειν κελεύσαντος τὴν εἰς ὑμᾶς ἐτρέχομεν, παρορῶν-
 τες τὸν ἕρον, τοῦ κατ' ἂν ἦν ὁ ζητούμενος ἡμῖν ἐπίσκοπος; Δυναπώ-
 25 λετο γὰρ ἂν πάντως τῷ τοῦ κανόνος παραβάσει καὶ εἰς κανὸν ἔτε
 πόνος ἐληγεν ἅπας καὶ ἡ ἐπάνοδος. Εἰ δὲ μὴ κούτοις πείθομεν, ῥή-
 ματα γὰρ ἔρεις ταῦτα τοῦ φαύγοντος ἴσως, ἵνα πολλοὺς ἐάσω τῶν
 πολιτῶν, οἱ ἐκ Θεσσαλονίκης Τζουμισχῆς ὁ καλὸς, Κληματικός, Ῥω-
 σωτᾶς καὶ ἄλλοι, εἰ τις αὐτοῖς πνευματικὸν ἐπιστείσει βᾶρος, μαρτυρή-

6. ἐπέφ τῆς B : ὑπερτῆς OA ὄρκους BA : ὄρκους O 6-7. παρὰ τῶν B :
 παρὰ τῶν OA 7. γραμματεία B : γραμματεῖα ἐκ τοῦ γράμματα (;) A 9. γε BO :
 τε O 9-10. ἐκούσιος B : ἐκούσιος A : ἐκουσίος O 10. προσκύνησις B :
 προσκύνησις A : προσκύνησις O 11. μέγαν BO : μέγαν A 12. ταῦτα B :
 ταῦτα OA εἰπέφ BOA ἀγδῶν BO : ἀγδῶν ἐκ τοῦ ἀγδῶν διὰ μεταγενε-
 στέρας προσθήκης τοῦ φ A 15. μὴ BO : μὴ ἐκ τοῦ μοι (;) A 16. εἰ B :
 ἢ OA 17. ἀκούσιος B : ἀκουσίος OA 21. ἑξαμηνιαῖον BA : ἑξαμηνιαῖον O
 24. ποῦ B : ποῦ ἐκ τοῦ ποῦ A 25. ὅτε A : ὅ,τε B

σουσι παρ' ὧν ὡδε βεβαίην ἔσχον τὴν πίστιν. Τοῦτο δὲ τάληθές, ἀκον-
τας ἡμᾶς ἐνταῦθα καθήσθαι. Οὐκ ὄν, ἕως ἂν οὐχ ἐκόντες οὐχ ὀρώμεν
τὴν ποίμνην, λελοσθαί τις ἡμᾶς ἀδέκαστα ψιγριεῖται καὶ τῶν ἐγκλη-
μάτων ἐκείνων. Ἄλλ' εἰ μὴ τοῦτο δοκεῖ τοῖς πολλοῖς, προσκόπτουσι
δὲ καὶ τὰ ἡμέτερα διασφύρουσι καὶ πλανῶνται πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἐγὼ ὁ
μὲν ἐκεῖνο καὶ αὐθις ἐρῶ, ὡς οὐχ ἀπλῶς ἐγκλημα τὸ κατηγορεῖσθαι,
ἀλλ' εἰ καὶ τάληθές πρόσεσθιν ὅτε γὰρ καὶ τὸ συνειδὸς καὶ πολλοὺς
ἔχομεν ἐξωθεν ἄλλους πρὸς τὴν δίκην ἰσταμένους, μικρὸν ἂν ἐκείθεν
ἡμῖν τὸ θάκνον γένοιτο καὶ μάλιστα ὅτ' ἐλπίς, σὺν θεῷ ὁ εἰρήσθω,
ἐκδύλον μετὰ μικρὸν καὶ τοῖς πλανηθείσιν ὁ φάμεν ἐλεγχθῆναι. 10

Ἰπὲρ δὲ τῶν πλανωμένων καὶ τὰ μὴ ὄντα διαθροολούτων δέδοι-
κα τὴν θεῖαν ὀργὴν. Ὡς γὰρ οὗτος ἂν ἡμᾶς ὁ φόβος κατέσειεν, εἰ
ἀληθές ἐκείνο τὸ καθ' ἡμῶν ἐτύγχανεν ἐγκλημα, οὕτω κατὰ τῶν δια-
βαλλόντων ταῦτα προσδοκᾶν ἐπεισιν. Ἄλλὰ μὴ γένοιτο, φιλικθρωπό-
τατε βασιλεῦ, μὴ ἂν ἕνα μηδένα τοῦ ἐμοῦ κλήρου τῆς σῆς ὀργῆς 15
πειραθῆναι, χαρίτων δὲ μᾶλλον πάντας ἐνθάδε καὶ τερπνῶν σῶν τῶν
ἐκείθεν. Σὺ δ' ὡ φίλη μοι κεφαλῆ, εἰ μὲν τῶν προτέρων ἕνεκεν, τὰ
δὲ ὅτι φυγὴν πολλὰκις αὐτόθι μένοντες ἐκηρύξαμεν καὶ πεποιθήκαμεν,
προσκόπτειν φῆς τοὺς πολλοὺς, οὐκ ἂν ἀρνηθεῖην. Πέπρακται γὰρ,
καὶ εἰ μὴ σφαλερῶς, δικάσει θεός. Περὶ τὸν γὰρ περὶ τούτου πολλὰ 20
λέγειν, ὅτι πείθομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνεύθυνον εἶναι κάκεινο. Εἰ δὲ τῶν
ὑστέρων, ὅτι, πολλὰκις ἐπάνοδον μεγύσαντας, οὕτω καὶ τήμερον εἰς
ἔργον ταύτην εἰδείξαμεν, οὐδαὶς ἂν ἐμοὶ δοκεῖν ὅτι μὲν τῆς ἀληθείας
ἡμῶν ὑπὲρ τούτων καταψηφίσαιτο, ἀλλ' ὡς περ διὰ τὴν φυγὴν ἀληθές
ἦν ἐκεῖνο τὸ κήρυγμα καὶ πίστις ἢ ἐκδοσις, οὕτως ὁ τῆς ἐπανόδου 25
λόγος ἀληθείας καὶ οὗτος μεστός· καὶ μήπω μεμαρτύρηκεν ἔργον τῆς
γὰρ αὐτῆς καὶ ἀμφοτέρω πηγῆς.

Πίστευε τοίνυν ἐνδοιασμοῦ παντός δίχα τὰ παρ' ἡμῶν πρὸς τούτω
καὶ τοὺς σειομένους ἐν τούτοις στήριζε, καὶ εἰ που μὴ τὰ ἔργα τοῖς
ρήμασι σύμφωνα, ἄλλο τι νόμιζε τῆς διαφωνίας καὶ μὴ τὴν ἡμετέραν 30
αἰτίον γνώμην. Εὐχου καὶ πρὸ γε πάντων ἕσα τῶν παραιτίων σκαν-

1. πίστιν BO : πίστιν ἐκ τοῦ πίστην A τοῦτο BO : τοῦτο A τάληθές
BA : ταίληθές O 3. λελοσθαί BOA 10. μεταμικρόν BOA ὁ φάμεν BOA
11. διαθροολούτων BOA 14. ἐπεισιν OA : ἐπεισα B 17. ἕνεκεν B :
ἕνεκεν OA 20. περὶ τούτου B : περιεσῶτον OA 23. μέλει OA : μέλλει B
24. τούτων BO : τούτων ἐκ τοῦ τοῦτων A ὡς περ B : ὡπερ OA
26. λόγος BO : λόγος κατὰ διορθωσιν τῆ αὐτῆ χειρὶ ἐκ λέξεως ἀδιγνωστῆς A
29. τὰ BA : τα O 30. ἀλλό BOA

δάλου λυθῆναι κατὰ θεὸν καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ὡς αὐτῷ φίλον διαδει-
χθῆναι· οὐ γὰρ χάρις εἶναι μετὰ τῆς ἀγάπης σου.

7.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολῆ

Εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ ἐν τῇ θεοσώτῳ καὶ περιφανεί πόλει Θεσσαλονίκη εὐγενέστα-
τοι ἄρχοντες, ὅσοι τοῦ πρώτου γένους καὶ τῆς ἐνδόξου καὶ λαμπρο-
τάτης φυλῆς καὶ ὅσοι τοῦ ἱερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ καταλόγου καὶ
ὅσοι τῆς σεμνῆς καὶ περιδόξου πολιτείας καὶ ὅσοι τοῦ ἰδιωτικοῦ συ-
στήματος καὶ ὁ λοιπὸς ἅπας τοῦ Κυρίου λαοῦ ὁ χριστώνυμος, τέκνα
ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάριν, εἰρήνην, ἔλεος καὶ
ἄλλο πᾶν ἀγαθὸν ὁμοῦ καὶ σωτήριον ἐπεύχεται ὑμῖν ἅπασιν ἡ με-
10 τριότης ἡμῶν ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος.

Προέγραψα τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὅτι μετὰ μικρὸν ἐπανελεύσομαι,
θεοῦ βουλομένου· ὃ καὶ γενέσθαι ἔμελλεν, εἰ μὴ τις ἡμᾶς ἀρτίως ἐκώ-
λυσεν αἰτία, μὴ δυνατῶς ἔχουσα παροφθῆναι. Ἄλλ' εἰ καὶ μὴ κατὰ
τὸ παρὸν τοῦτο δὴ τὸ ἐπανελθεῖν ἐγένετο, ἀλλ' ἔσται μετ' ὀλίγον θεοῦ
15 συνεργούντος. Ἡμεῖς οὖν εἰ καὶ μὴ παρόντες τῶν συμβαινόντων ὑμῖν
ἐκ τοῦ πολέμου κοινωνοῦμεν ἀνικαρῶν, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἀλγοῦμεν καὶ
τὴν ψυχὴν καὶ τὰ σπλάγχνα θάκνόμεθα ἐκάστου τὴν παρ' ὑμῶν πι-
κρίαν ἰδίαν ἠγοούμενοι καὶ οὕτω πάσχοντες τῇ μνήμῃ τῶν συμπιπτόν-
των ὑμῖν καθ' ἐκάστην ἀνδρῶν, ὡς περ εἰ καθ' ἡμῶν αὐτῶν τὰ τῶν
20 πολεμίων ἐδεχόμεθα βέλη. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν σαρκικῶν πατέρων εὐροι
τις ἂν οὐκ ὀλίγους αἵρουμένους τὰς προκειμένας τοῖς παισὶ βρασάνους
προθύμως ἐφ' ἑαυτῶν ἀναδέχασθαι, ἵνα τοῖς τέκνοις πολλαχόθεν τὸ

3. τῇ BO : τῆ A 5. καταλόγου BO : κατὰ λόγον A 6. πολιτείας B :
πολιτείας κατὰ διόρθωσιν γραμμῶν τινῶν ἀδιαγνώστων O : πολιτείας ἐκ τοῦ
πολιτείας A 7. ἅπας B : ἅπας OA 11 (καὶ κατωτέρω). μεταμικρῶν BOA
14. μετ' ὀλίγον BO : μετολίγον A 16. ἀνικαρῶν BA : ἀνικαρῶν O ἧττον
BO : ἧττον ἧττον A 17. σπλάγχνα BO : σπλάγχνα ἐκ τοῦ σπλάγχνα A
ἐκάστου BA : ἐκάστου O 19 (καὶ κατωτέρω). καθ' ἐκάστην BOA ἀν-
δρῶν B : ἀνδρῶν OA 21. τις O : τίς BA οὐκ ὀλίγους BA : οὐκ ὀλίγους O